Lieta Nr. 11816001618, SKK?323/2019
ECLI:LV:AT:2019:0823.11816001618.3.L
Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
LĒMUMS

Rīgā 2019.gada 23.augustā

Tiesa šādā sastāvā: senatori Anita Poļakova, Pēteris Dzalbe, Inguna Radzeviča

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurora Jegora Čekanovska kasācijas protestu un cietušais – lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības */Nosaukums/* – pilnvarotā pārstāvja /pers. D/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 14.februāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Rīgas rajona tiesas 2018.gada 6.decembra spriedumu

/pers. E/, personas kods /personas kods/,

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 179.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu.

Soda izciešanā ieskaitīts apcietinājumā pavadītais laiks – 2018.gada 21.februāris.

No /pers. E/ LPKS */Nosaukums/* (turpmāk – Sabiedrība) labā piedzīta kaitējuma kompensācija 223 464,86 *euro*, nosakot šajā daļā 30 dienu termiņu sprieduma labprātīgai izpildei pēc tā spēkā stāšanās.

/pers. E/ piemērotais drošības līdzeklis – uzturēšanās noteiktā vietā – atstāts negrozīts.

[2] Ar Rīgas rajona tiesas 2018.gada 6.decembra spriedumu /pers. E/ atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 179.panta trešās daļas par viņai kā Sabiedrības /amats/ uzticētu un pārziņā nodotu Sabiedrības naudas līdzekļu 221 808,13 *euro* kopsummā prettiesisku iegūšanu, proti, piesavināšanos lielā apmērā.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 14.februāra spriedumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurora J. Čekanovska apelācijas protestu un apsūdzētās /pers. E/ apelācijas sūdzību, Rīgas rajona tiesas 2018.gada 6.decembra spriedums atcelts daļā par /pers. E/ noteikto sodu un kaitējuma kompensācijas piedziņu.

/pers. E/ pēc Krimināllikuma 179.panta trešās daļas sodīta ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu sods /pers. E/ noteikts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 3 gadiem.

/pers. E/ noteikts pienākums 10 darbdienu laikā pēc sprieduma spēkā stāšanās reģistrēties Valsts probācijas dienesta teritoriālajā struktūrvienībā atbilstoši savai deklarētajai dzīvesvietai.

No /pers. E/ Sabiedrības labā piedzīta kaitējuma kompensācija 222 864,86 *euro*, nosakot šajā daļā 30 dienu termiņu sprieduma labprātīgai izpildei pēc tā spēkā stāšanās.

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts

[3] Par apelācijas instances tiesas spriedumu Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurors J. Čekanovskis iesniedzis kasācijas protestu, kurā lūgts atcelt Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 14.februāra spriedumu daļā par /pers. E/ notiesāšanu nosacīti un šajā daļā nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai.

Kasācijas protestā pausto lūgumu prokurors pamatojis ar tālāk izklāstītajiem argumentiem.

[3.1] Apelācijas instances tiesa, notiesājot /pers. E/ nosacīti, ir pārkāpusi Krimināllikuma 35. un 55.pantu, tādējādi pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu.

[3.2] Apelācijas instances tiesa nav ievērojusi Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā ietverto nosacījumu – lemjot par apsūdzētā nosacītu notiesāšanu, izvērtēt šajā tiesību normā uzskaitītos apstākļus, turklāt tādā secībā, kā tie norādīti tiesību normā.

Spriedumā ietvertā norāde, ka tiesa ņem vērā /pers. E/ inkriminētā noziedzīgā nodarījuma raksturu, ir formāla, jo tiesa aprobežojusies ar noziedzīgā nodarījuma smaguma izvērtējumu un nav ņēmusi vērā faktu, ka ar savām noziedzīgajām darbībām apsūdzētā nodarījusi zaudējumu 221 808,13 *euro* apmērā, kas vienpadsmit reizes pārsniedz apmēru, sākot ar kuru mantiskais zaudējums ir atzīstams par lielu.

Tiesa nav ņēmusi vērā, ka apsūdzētā /pers. E/ ar savām noziedzīgajām darbībām ir izraisījusi smagas sekas, kuras nav novērsusi, un, kā izriet no viņas darbībām pēc noziedzīgā nodarījuma pabeigšanas, arī neplāno novērst. Fakts, ka apsūdzētā tūlīt pēc viņas izdarītā noziedzīgā nodarījuma atklāšanas pārdeva viņai piederošo nekustamo īpašumu, norāda uz /pers. E/ vēlmi izvairīties no zaudējumu atlīdzināšanas, tādēļ tiesas arguments, ka, notiesājot nosacīti, apsūdzētajai tiks dota iespēja atlīdzināt cietušajam nodarīto zaudējumu, ir nepamatots.

Turklāt tiesa nav vērtējusi apsūdzētās paskaidrojumus par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas motīviem, proti, ka viņa nav paredzējusi dzīves dārdzību Rīgā un piesavinātos naudas līdzekļus izmantojusi bērnu atbalstam un dārgiem ceļojumiem.

[3.3] Apelācijas instances tiesas viedoklis, ka zaudējumu, kas radīti ar noziedzīgo nodarījumu, kopējā apmēra veidošanās ilgā laika periodā mazina noziedzīgā nodarījuma kaitīgumu un apsūdzētās atbildību, ir nepamatots. Tāpat nepamatots ir tiesas viedoklis, ka radītā kaitējuma kopējā apmēra veidošanās 10 gadu ilgumā ir iemesls pārliecībai, ka Krimināllikuma 35.pantā soda mērķis var tikt sasniegts apsūdzēto notiesājot nosacīti. Šāda tiesu prakse radīs uzskatu par valsts vāju reakciju un tiesību aizsardzības mehānisma neefektīvu nodrošināšanu, kā arī nostiprinās pārliecību, ka ilgstoša noziedzīga nodarījuma gadījumā vainīgā persona netiks sodīta ar reālu brīvības atņemšanu.

[3.4] Apelācijas instances tiesas atzinums, ka nozieguma izdarīšanu sekmēja cietušā nepietiekama vērība Sabiedrības finanšu aprites jomā, ir pretrunā ar tiesas izmeklēšanā konstatētu faktu, ka Sabiedrība nodrošināja ikgadēju grāmatvedības dokumentu revīziju, t.i., likumā noteiktajā kārtībā organizēja un nodrošināja pasākumus, lai kontrolētu savas finanses. Apstāklis, ka zvērināti revidenti savlaicīgi nekonstatēja piesavināšanās gadījumus, nedod pamatu nedz piemērot apsūdzētajai nosacītu notiesāšanu, nedz uzskatīt, ka cietušais ir kādā mērā veicinājis noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai ir

atbildīgs par noziedzīgā nodarījuma seku savlaicīgu nenovēršanu.

Turklāt minētie argumenti tika norādīti arī apelācijas protestā, taču apelācijas instances tiesa tos nav vērtējusi.

[3.5] Apelācijas instances tiesas atzinums, ka apsūdzētā nav izolējama no sabiedrības, jo ar viņas izdarīto noziedzīgo nodarījumu aizskartas tikai konkrētā cietušā mantiskās intereses un nav radīts apdraudējums sabiedrības drošības interesēm, ir nepamatots. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka tiesības uz īpašumu ir Latvijas Republikas Satversmes 105.pantā noteiktās personas konstitucionālās tiesības, kuru apdraudējums nav atzīstams par mazsvarīgāku salīdzinājumā ar sabiedrības interesēm kopumā, jo valstij ir jāgarantē ikvienas personas tiesību efektīva aizsardzība, tai skaitā, piemērojot krimināltiesību normas.

[3.6] Apelācijas instances tiesa, notiesājot /pers. E/ nosacīti, ir pārkāpusi Krimināllikuma 35.pantu, jo tādējādi apsūdzētā netiks pakļauta soda piespiedu ietekmei un ar to saistītajiem ierobežojumiem tādā mērā, kas atbilstu izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturam un radītajam kaitējumam. Šāda soda noteikšana nesekmēs arī soda vispārējās prevencijas uzdevuma izpildi, jo nestiprina ne apsūdzētās, ne citu personu pārliecību par nepieciešamību ievērot likumus un atturēties no noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas.

[4] Par apelācijas instances tiesas spriedumu cietušā – LPKS /Nosaukums/– pilnvarotais pārstāvis /pers. D/ iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūgts Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 14.februāra spriedumu atcelt daļā par /pers. E/ notiesāšanu nosacīti.

Kasācijas sūdzībā pausto lūgumu cietušā pārstāvis pamatojis ar tālāk izklāstītajiem argumentiem.

[4.1] Apelācijas instances tiesa ir vērtējusi tikai apsūdzētās un viņas aizstāves iebildumus pret pirmās instances tiesas noteikto brīvības atņemšanas sodu, bet nav vērtējusi apelācijas protesta motīvus. Tādējādi apelācijas instances tiesa ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 15.pantā noteiktās tiesības uz lietas izskatīšanu objektīvā tiesā.

[4.2] Apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi Krimināllikuma pārkāpumu, kas izpaudies šā likuma 35.panta otrās daļas nepareizā piemērošanā.

Nosakot sodu /pers. E/, tiesa ir ņēmusi vērā tikai vienu no Krimināllikuma 35.panta otrajā daļā noteiktajiem soda mērķiem. Proti, tiesa ir ņēmusi vērā soda mērķi – panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Neizvērtējot citus minētajā tiesību normā norādītos soda mērķus, apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi Krimināllikuma pārkāpumu un nav ievērojusi judikatūrā (Augstākās tiesas 2018.gada 8.augusta lēmumā lietā Nr.SKK-43/2018) pausto atziņu par kriminālsoda mērķu ievērošanu, lemjot par iespēju personu notiesāt nosacīti.

[4.3] Apelācijas instances tiesas atzinums par iespēju /pers. E/ notiesāt nosacīti ir pamatots ar nepārliecinošiem argumentiem. Tiesa nav novērtējusi laika perioda, kurā apsūdzētā mērķtiecīgi, sistemātiski un ar nesodāmības apziņu izdarīja noziedzīgo nodarījumu, ilgumu.

Turklāt tiesa nav ņēmusi vērā, ka, atlīdzinot zaudējumus 900 *euro* apmērā, apsūdzētā ir tikai vēlējusies panākt soda mīkstināšanu, bet nav vēlējusies turpināt zaudējumu atlīdzināšanu. Par to liecina fakts, ka pēc pirmā maksājuma citi maksājumi vairs nav izdarīti.

Ievērojot norādīto, secināms, ka notiesājot /pers. E/ nosacīti, netiks panākts Krimināllikuma 35.panta otrās daļas 2.punktā noteiktais soda mērķis – atjaunot taisnīgumu.

Motīvu daļa

[4] Senāts atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 14.februāra spriedums ir atceļams daļā par Krimināllikuma 55.panta piemērošanu, nosakot sodu apsūdzētajai /pers. E/, un atceltajā daļā lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[5] Kriminālprocesa likuma 511.panta otrā daļa noteic, ka spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam. Savukārt atbilstoši šā likuma 512.panta pirmajai daļai, tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām.

Krimināllikuma 55.panta pirmā daļa noteic, ja, nosakot sodu – brīvības atņemšana – ilgāku par trim mēnešiem, bet ne ilgāku par pieciem gadiem, tiesa, ņemot vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, vainīgā personību un citus lietas apstākļus, iegūst pārliecību, ka vainīgais, sodu neizciešot, turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus, tā vainīgo var notiesāt nosacīti.

Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa minētās tiesību normas nav ievērojusi.

[5.1] Senāts jau iepriekš paudis atziņu, ka Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā nepārprotami ir uzskaitīti apstākļi, kas jāņem vērā, piemērojot nosacītu notiesāšanu. Tie ir:

- izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturs un radītais kaitējums;
- vainīgā personība;
- citi lietas apstākļi.

Tiesai nav tiesību ignorēt kādu no likumā norādītajiem apstākļiem (*Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 27.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-567/2009 (11092049806)*).

Arī Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu kopsapulces 2008.gada 1.jūlija lēmumā „Par vienveidīgu tiesību normu piemērošanu soda noteikšanā" izteiktas rekomendācijas vienveidīgai tiesību normu piemērošanai soda noteikšanā. Rekomendāciju 1.punktā teikts, ka tiesai jāizvēlas tāds soda veids un mērs, kas maksimāli sekmētu kriminālsoda mērķu sasniegšanu. Tiesām jāizvērtē, kā konkrētās krimināltiesiskās represijas piemērošana sekmēs taisnīguma atjaunošanu, noziedzīgu nodarījumu recidīvu novēršanu, aizsargās sabiedrisko drošību, atturēs citu personu no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, sekmēs notiesāto personu resocializāciju. No rekomendāciju 22. un 23.punkta secināms, ka, lemjot par nosacītas notiesāšanas piemērošanu vai vieglāka soda noteikšanu nekā likumā paredzētais, tiesām jāievēro ne tikai vainīgā personību raksturojošie dati, bet arī fakti, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu. Ja tiesa atzīst par iespējamu piemērot nosacītu sodu personai, kura izdarījusi smagu vai sevišķi smagu noziegumu, pieņemtais lēmums īpaši jāmotivē, tostarp pievēršot uzmanību vispārējās prevencijas mērķa sasniegšanai (*Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas 2008.gada 1.jūlija kopsapulces lēmuma „Par vienveidīgu tiesību normu piemērošanu soda noteikšanā" 1., 22.,23.punkts, http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesnesu-kopsapulcu-lemumi/kriminallietu-departaments*).

[4.2] Apsūdzētā /pers. E/ ir atzīta par vainīgu sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā, tādēļ tiesai, lemjot par Krimināllikuma 55.panta nosacījumu piemērošanu, pieņemtais lēmums bija īpaši jāmotivē.

Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi visus Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā norādītos apstākļus, kas jāņem vērā, lemjot par personas notiesāšanu nosacīti. Tādējādi tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu, proti, nepareizi piemērojusi Krimināllikuma Vispārīgās daļas pantu.

[4.3] Senāts atzīst par pamatotu kasācijas protesta argumentu, ka apelācijas instances tiesa nav ņēmusi vērā /pers. E/ izdarītā noziedzīgā nodarījuma radīto kaitējumu.

No apelācijas instances tiesas sprieduma redzams, ka tiesa nav vērtējusi ar noziedzīgo nodarījumu radītā mantiskā zaudējuma apmēru un apstākli, ka tas daudzreiz pārsniedz apmēru, sākot ar kuru mantiskais zaudējums atzīstams par lielu.

Tiesa ir ņēmusi vērā, ka mantiskais zaudējums nodarīts 10 gadus ilgu noziedzīgu darbību rezultātā, taču nav pamatojusi, kādēļ minētais fakts tiesai rada pārliecību, ka apsūdzēto notiesājot nosacīti, tiks sasniegts soda mērķis – atturēt citas personas no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas, kā arī tiks īstenota soda piespiedu ietekme.

[4.4] Pamatots ir arī kasācijas protesta arguments, ka apelācijas instances tiesa nav ņēmusi vērā /pers. E/ izdarītā noziedzīgā nodarījuma motīvus un nepamatoti izdarījusi atzinumu par apsūdzētās nodomu atlīdzināt nodarīto materiālo zaudējumu cietušajam. Tiesa nav vērtējusi maksājumu izdarīšanas laiku, regularitāti, kā arī citus lietā noskaidrotus apstākļus, kas ļautu izdarīt pamatotu secinājumu par to, vai apsūdzētajai ir mērķis atlīdzināt nodarīto zaudējumu.

Tiesa ir pamatoti ņēmusi vērā, ka /pers. E/ ir izdarījusi atsevišķus maksājumus zaudējumu atlīdzināšanai, taču tiesas atzinums, ka /pers. E/ pienākums atlīdzināt cietušajam nodarīto mantisko zaudējumu ir pamats viņas notiesāšanai nosacīti, neatbilst Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā norādītajiem nosacītas notiesāšanas nosacījumiem.

[4.5] Senāts konstatē, ka apelācijas instances tiesa, piekrītot pirmās instances tiesas atzinumam, ka cietušā rīcība, nepietiekami kontrolējot naudas plūsmu Sabiedrībā, sekmēja prettiesisko darbību izdarīšanu, nav vērtējusi un motivēti noraidījusi apelācijas protestā norādītos pierādījumus, kas, prokurora ieskatā, atspēko tiesas secinājumu, ka naudas līdzekļu plūsmas kontrole Sabiedrībā nebija pietiekama.

[4.5] Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesas secinājums, ka /pers. E/ nav izolējama no sabiedrības, jo apsūdzētā "vērsās pret konkrēto kooperatīvo sabiedrību, tāpēc nav pamata uzskatīt, ka apsūdzētā radīja apdraudējumu visas sabiedrības drošības interesēm", ir nepamatots.

Ikviens noziedzīgs nodarījums ir saistīts ar noteiktu valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu vai indivīda interešu aizskārumu, nodarot tām kaitējumu, vai draudot tādu nodarīt.

Krimināllikuma 179.pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums (piesavināšanās) apdraud fizisko un juridisko personu mantiskās intereses. Tas apstāklis, ka apsūdzētā ar savām noziedzīgajām darbībām nav apdraudējusi arī citas intereses, kuru apdraudējums nav iekļauts konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāvā, nav pamats secināt, ka konkrēto, attiecīgā noziedzīgā nodarījuma sastāvā ietverto, interešu aizskārums tādēļ kļuvis maznozīmīgāks.

[4.6] Senāts jau iepriekš paudis atziņu, ka, lemjot par iespēju notiesāt personu nosacīti, ir jāievēro kriminālsoda mērķi (*Augstākās tiesas 2018..gada 8.augusta lēmums lietā Nr.SKK- 434/2018 (11087170715) ECLI:LV:AT:2018:0808.11087170715.4.L*).

Saskaņā ar Krimināllikuma 35.panta otro daļu soda mērķis ir:

1) aizsargāt sabiedrības drošību;
2) atjaunot taisnīgumu;
3) sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu;
4) resocializēt sodīto personu;
5) panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

Senāts konstatē, ka apelācijas instances tiesa atzinumu, ka, notiesājot /pers. E/ nosacīti, tiks sasniegts soda mērķis brīdināt un atturēt citas personas no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, kā arī tiks īstenota soda piespiedu ietekme, pamatojusi ar apstākli, ka "noziedzīgā nodarījuma kvalificējošo pazīmi lielus apmērus veido apsūdzētās darbības, kas izdarītas ilgākā laika periodā".

Kā jau norādīts šā lēmuma [4.3] punktā, apelācijas instances tiesa nav argumentējusi iepriekš minēto atzinumu. Tiesa nav sniegusi pamatojumu, kādēļ gadījumos, kad liela apmēra mantiskais zaudējums radies no ilgstošā laika periodā veiktām vienādām, sistemātiskām, uz vienu mērķi virzītām vairākām noziedzīgām darbībām, atšķirībā no gadījumiem, kad liela apmēra mantiskais zaudējums nodarīts ar vienu noziedzīgu darbību, nosacīta notiesāšana ir pietiekams līdzeklis Krimināllikuma 35.panta otrās daļas 3. un 5.punktā noteikto soda mērķu sasniegšanai.

Citi argumenti atzinumam, ka nosacīta notiesāšana par sevišķi smagu noziegumu konkrētajā gadījumā sasniegs Krimināllikumā noteiktos soda mērķus, apelācijas instances tiesas spriedumā nav pausti.

Ievērojot minēto, Senāts atzīst par pamatotu kasācijas sūdzībā ietverto norādi uz Krimināllikuma 35.panta otrās daļas nepareizu piemērošanu, kas ir Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīts Krimināllikuma pārkāpums.

[4.7] Ar pirmās instances tiesas spriedumu /pers. E/ piemērotais drošības līdzeklis – uzturēšanās noteiktā vietā – atstāts negrozīts. Pirmās instances tiesas spriedums šajā daļā ar apelācijas instances tiesas spriedumu atstāts negrozīts.

Ievērojot to, ka /pers. E/ ir atzīta par vainīgu sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kā arī, ņemot vērā viņas personību raksturojošās ziņas, Senāts, ka atzīst, ka /pers. E/ piemērotais drošības līdzeklis patlaban ir samērīgs ar viņai inkriminētā noziedzīgā nodarījuma raksturu un kaitīgumu un tā piemērošana ir turpināma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, tiesa

nolēma:

atcelt Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 14.februāra spriedumu daļā par Krimināllikuma 55.panta piemērošanu, nosakot sodu apsūdzētajai /pers. E/, un atceltajā daļā lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Turpināt piemērot apsūdzētajai /pers. E/ drošības līdzekli – uzturēšanos noteiktā vietā.

Pārējā daļā Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 14.februāra spriedumu atstāt negrozītu.

Lēmums nav pārsūdzams.

A.Poļakova P.Dzalbe I.Radzeviča